

Vaikus lepmi malonu, ypač, kai už tai sugrįžta tyra mažylio ar santūri paauglio šypsena. Tačiau reikia žinoti, kad per daug „persaldintos“ meilės gali pridaryti sunkiai pataisomos žalos vaiko elgesio ir asmenybės formavimui. Apie tai kalbamės su Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos psichologe Jūrate Marcinkevičiene.

Išimčių iš taisyklių negali būti

Pokalbį su psichologe pradedame pavyzdžiu: penkiametis rėkia parduotuvėje, jį ramina suglumusi mama: „Dabar perkam saldainį, o kitą dieną – lipdukus. Susitarėm, kad pildom tik vieną tavo norą“. Mažasis rėkia: „Kai buvau pas močiutę, ji sakė, kad viską nupirks ir viską pirkdavo kiekvieną dieną“.

Panaši situacija būna ir šeimose su paaugliais. Tėtis sudrausmino paauglį už prastą pažymį, apribojo laisvalaikį. Paauglys mamai praneša, kad grįš vėliau, nei liepė tėtis. Mama vaiką išleidžia, šis grįžta vėlai, o į tėčio pastabą mama atšauna: „Ko prikibai prie vaiko?“ Kitą kartą paauglys panašioje situacijoje diktuoja savo taisykles: „Visi gauna ketvertus, tai kodėl tik man už tai namų areštas?“

„Tai – tradicinis pavyzdys, kokią įtaką daro suaugusiųjų nesusikalbėjimas. Tarp atsakingų už vaiką asmenų negali būti priešpriešos. Tėtis (arba mama, močiutė ir pan.) negali būti tas „geresnysis“ asmuo, kuris vaikui leidžia daugiau, kai mama (tėtis) nemato. Būna ir blogiau – šeimoje kažkam pabosta laikytis taisyklių, pabosta, pasak tėvų, „kovoti su vaiku“. Ką tokiu atveju mato vaikas? Kad taisyklės galima laužyti“, – blogą tėvų rodomą pavyzdį įvardijo J. Marcinkevičienė.

Pasak pašnekovės, tada lieka tik laiko klausimas, kada vaikas ims diktuoti savas taisykles ir blogiausia – jas kaitalioti. „Už taisyklių laužymą daromos nuolaidos neatspindi tikrojo meilės jausmo, tai panašu į bandymą „nusipirkti“ trumpalaikę pozityvią vaiko emociją. Blogiau, kad šios „meilės“ kaina auga – vaikas nori daugiau kompromisų ir nutinka blogiausia: darželinukas aprėkia močiutę parduotuvėje, kai šiai pritrūksta pinigų ir kantrybės (o tai būtinai nutiks) pirkti viską, o paauglys užblokuoja mamos kontaktus, kad ši „nelestų smegenų“. Šeimoje išivyrąja uragano situacija – visi chaotiški ir pikti“, – pastebi psichologė.

Elgesio taisyklės turi būti aiškos visiems šeimos nariams

Pasak psichologės, šeimos taisyklės tvarko:

- Šeimos saugumo jausmą (pvz. prie gatvės įsikibti mamai (tėčiui) į ranką; atsižvelgiant į amžių, vaikui vienam nejungti elektros prietaisų ir pan.)
- Pareigas – ką privalu padaryti savo ir šeimos gerovei (gerai mokytis, laiku pareiti, laiku paskambinti, šeimos susitarimu spręsti problemas, dalintis, sakyti tiesą ir pan.)
- Laisvalaikio planavimą (kartu ar atskirai ilsėtis, pirkti prabangos daiktus ir pan.).

Pasekmes (iš anksto aptarti, kokios bus pasekmės neatlikus pareigos, pažeidus taisykles). Anot psichologės, šeimoje turi būti žinoma, kokios taisyklės galioja tėvams ir vaikams: tėvai rūpinasi vienas kitu ir vaikų saugumu, ugdymu ir pan. Vaikai pagal galimybes padeda ir paiso taisyklių.

Skatinančių ignoruoti šeimos taisykles dažniausiai atsiras. Kodėl?

Psichologė mini situaciją, kai teko matyti močiutę sakant šešiamečiui: „O dabar darysime tai, ko mama su tėčiu neleidžia“. Čia pat buvo padėta saldinių dėžė ir nė žodžio, kad gydytoja įspėjo, jog mažylis alergiškas šokoladui. Jau nekalbant apie tai, kad pietų pasodintas anūkas susiraukė ir sviedė ant grindų šaukštą (ko namie jis nedarydavo), o močiutė vietoj troškinio suskubo padėti keksą: gi reikia vaiką palepinti. Tokie elgesio pavyzdžiai – kraštutiniai, jie gali byloti apie išderintas šeimos narių emocijas, senelių ir tėvų tarpusavio konkurenciją.

„Pasidalinsiu potyrių: vaikams būnant pas senelius šie klausia, ką anūkai valgys pusryčiams. Vienas nori manų košės, kitas – makaronų. Močiutė viską paruošia, bet vaikai persigalvoja ir užsiori blynų. Močiutė kepa. Vaikai patenkinti, pusryčiams pateikti trys patiekalai. Grįžus namo, vaikai pusryčiams pageidauja kelių variantų. Jiems primenama, kad įprasta susitarti, koks vienas patiekalas bus, tas pats kartojama kitą rytą, kol nebekyla diskusijų. Tačiau kelių patiekalų pusryčių taisyklė dar kurį laiką buvo tęsiama vaikams nuvykus pas senelius. Tai tapo senelių namų taisykle“, – skirtumus tarp tėvų ir senelių namuose galiojančių taisyklių įvardijo Jūratė.

Pasak psichologės, panašias situacijas, atrodytų, „be taisyklių“ gali kurti ir bet kuris šeimai artimas suaugęs – atėjęs į svečius apipila vaiką saldumynais, dovanomis, į rankas įduoda telefoną. To priežastys įvairios: noras pamaloninti vaikus, laimėti kažkiek ramaus laiko bendravimui su suaugusiais ir pan. Nenutiks nieko blogo, jei svečiai bus supažindinti su šeimos taisyklėmis, kurios čia pat primenamos ir vaikams. Pvz.: „Ačiū už lauktuves, bet mūsų šeimoje desertas – po pietų, telefonas – tik valandai per dieną“. Verta prisiminti, kad kiekviena šeima turi jai svarbiausias vertybes, tarpusavio susitarimus, o vienas iš svarbiausių momentų – gerbti vienas kito nuomonę.

Taisyklių laužyti negalima, bet galima kurti naujas

Anot psichologės, bet kokio amžiaus vaiko atribojimas nuo „nedrausmingų“ senelių, giminių, draugų nėra geras sprendimas (krašutiniais atvejais pasitaiko ir to, tai būna dėl suaugusiųjų tarpusavio nesutarimų). Geriausia – rasti kompromisą. Psichologė siūlo pavyzdį: pradinekė po vasaros pas močiutę tėvų paprašė siūlų ir lankyti rankdarbių būrelį. Močiutė anūkė išmokė nerti vąšeliu, numezgė šuniukui striukę, tą jos darė vakarais. Ir parvykus anūkės ir močiutės ryšys stiprėjo, kalbėtis telefonu jos turėjo apie ką – vienijo mezgimas. Gimė taisyklė – vakariniai pokalbiai su močiute.

Panašiai ryšį su dėde ir seneliu atrado paauglys: dėdė ir senelis vaikiną sudomino technika, tad po pamokų vaikiną ėjo ne pas draugus, o pas senelį į garažą. Taip gimė šeimos taisyklė – neįspėjęs tėvų paauglys gali išeiti pas senelį, o šis paskambina tėvams, kada atėjo ir išeis anūkas. Išsprendė ir grįžimo laiku klausimas, ir pozityvaus laisvalaikio, naujų įgūdžių ugdymo, o svarbiausia – artimo ir nuoširdaus santykio kūrimas tarp paauglio, senelio ir dėdės.

„Meilė, pagarba, taisyklių laikymasis ir empatija į šeimą grąžina darną, o svarbiausia, vaiką moko gyvenimo: kad artimuosius mylime ne už pirkinius, kad privalu būti šeimos dalimi, o ne tironu, kad meilė – tai ne tik imti emocijas, bet ir jas atiduoti. O jeigu šeimoje suaugusieji nebegali patys išspręsti konflikto, reikėtų ieškoti specialisto pagalbos“, – akcentuoja J.Marcinkevičienė.

Kodėl šeimos taisyklės naudingos?

Psichologės teigimu, taisyklės visų pirma skirtos tam, kad šeima jaustųsi saugi: visi šeimos nariai žino, kur kuris yra, kada grįš, kokias pareigas atliks ir kas nutiks negerai, jeigu kuris nors pažeis taisyklę (pvz. kažkuriam iš šeimos pavėlavus grįžti dėl nesutartai užsitęsusio laisvalaikio, bus pavėluota į teatrą). Apibrėžtos taisyklės mažina įtampą – nereikia nerimauti, kad vieno ar visų šeimos narių planai sužlugę, reikalingas daiktas nebus nupirktas laiku ir pan. Vaikus taisyklės moko atsakingumo apskritai, kurio jiems prireiks mokantis, studijuojant, renkantis profesiją, dirbant. Laikantis taisyklių šeimoje sumažėja galimybių „būti blogu“ ir išvengti neigiamų emocijų bei santykių pablogėjimo su šeimos nariais, taisyklės moko taisyti savo klaidas. Laikantis taisyklių atsiranda ribos, kurias reikia gerbti – tiek visų šeimos narių, tiek kiekvieno jos nario atskirai.

Psichologė: „Jei nenorite gyventi kaip per uraganą, šeimoje būtinos nelaužomos taisyklės“

